

Komentāri likumprojektam

"PAR LAUKSAIMNIECĪBAS UZŅĒMUMU PĀRVEIDOŠANAS KĀRTĪBU STATŪTSABIEDRĪBĀS"

Pieņemot likumu par minēto tēmu, vispirms ir jāapzinās:

1. vai šis likums būs vienīgais līdzšinējo lauksaimniecības lieluzņēmumu konversijas procesu reglamentējošs dokuments;

2. vai likumīga ir bijusi kolektīvizācija, un vai likumīgs ir bijis pats kolhozs (lauksaimniecības artelis) kā viens no līdzšinējiem uzņēmējdarbības veidiem, ievērojot, ka LR AP "Lēmumā par agrāro reformu LR" par nelikumīgām atzītas tikai kolektīvizācijas realizācijas metodes;

3. vai kolektīvās saimniecības (Lauksaimniecības arteļi) un valsts (padomju) saimniecības ir pārveidojamas pēc vienas shēmas, neraugoties uz pašlaik pastāvošajām atšķirībām īpašumattiecībās;

4. vai visiem līdzšinējiem lauksaimniecības uzņēmumiem ir obligāti jāmaina savs tiesiskais statuss pēc vienotas, ar likumu noteiktas, shēmas, kļūstot par statūtsabiedrībām, jeb šī statusa izmaiņa ir atkarīga no konkrētajā lauksaimniecības uzņēmumā strādājošo (biedru) lēmuma, pieļaujot iespēju uzņēmumam pilnīgi likvidēties;

5. vai konversijas process lauksaimniecībā, kura ietvaros paredzēta līdzšinējo lauksaimniecības lieluzņēmumu pārveidošana statūtsabiedrībās, aptvers tikai šajos lieluzņēmumos pašlaik strādājošos (esošos biedrus);

6. kā pāriet no līdzšinējo lauksaimniecības uzņēmumu īpašuma (kapitāla) uz dibināmās sabiedrības kapitālu.

(1) Ja konversijas procesu lauksaimniecībā reglamentēs kāds cits normatīvais dokuments, tad šeit analizējamo likumprojektu var izskatīt tikai pēc šī cita likuma pieņemšanas, kur būtu atrisināti jautājumi par:

- ◆ - nelikumīgi atsavinātās mantas likteni, paredzot -
 - + kas ir nelikumīgi atsavinātā manta (un vai tāda ir arī kolektīvizētā manta),
 - + kā tā novērtējama,
 - + uz kā rēķina likvidējamās mantas nelikumīgās atsavināšanas sekas,
- ◆ - pārējā sabiedriskā īpašuma konversijas procesu, paredzot -

+ kuras personas varētu iegūt īpašuma tiesības,

+ uz kādiem pamatiem tam jānotiek.

Ja konversijas procesu lauksaimniecībā reglamentēs tikai šis likums, tad papildus tajā ir jāparedz:

- iepriekš minētās konversijas procesa nostādnes lauksaimniecībā. Komentāru tālākais izklāsts orientēts uz šo gadījumu.

- vai lauksaimniecības lieluzņēmumu pārveidošana iespējama vienīgi tiešā pārveidošanas statūtsabiedrībās ceļā, un jaunā statūtsabiedrība ir iepriekšējā uzņēmuma tiesību un saistību pārņēmēja. Pretējā gadījumā (tieša likvidācija, sadalot sīkuzņēmumos vai citādi), jāparedz, kādā kārtībā kārtojamas reorganizējamā uzņēmuma saistības (kredīti un citas).

(2) Ja kolektivizācija ir bijusi likumīga un arī kolhozu kā uzņēmējdarbības formas pastāvēšana ir bijusi likumīga, šajā likumā nav nepieciešams noteikt kolhozu mantas sadalīšanas starp atsevišķiem kolhozu biedriem kārtību. Šie jautājumi ir pilnīgi kolhozu kopsapulces (pilnvaroto sapulces) kompetencē. Līdz ar to nav nepieciešamas likumprojekta 8.2.3. un 9.-12. pantos paredzētās normas.

Ja kolektivizācija ir bijusi nelikumīga, bet pašu kolhozu tālākā darbība atzīstama par likumīgu, ir nepieciešams atsevišķs likumdošanas akts, bet, ja to uzskata par nelietderīgu, speciāla sadaļa šajā likumā, kurā noteikta kārtība kā likvidējamās kolektivizācijas procesā veikto nelikumību sekas. Acīmredzot šajā nolūkā varētu tikt noteikta vienota kārtība, kā novērtējama kolektivizācijas procesā apvienotā manta un kā tā ievērtējama veidojamās sabiedrības pamatkapitālā īpašā formā ja likumi par uzņēmējdarbību pieļauj tādu pastāvēšanu, vai arī jāparedz, kā valsts kompensēs šādi atsavināto īpašumu). Mūsaprāt, tā būtu pamatotākā pieeja. Šādā gadījumā likumprojekta 8.2.3., 11. un 13. pantos paredzētās normas nav pietiekami konkrētas.

Ja kolektivizācija ir bijusi nelikumīga un līdz ar to arī kolhozu kā uzņēmējdarbības formas pastāvēšana ir bijusi nelikumīga, arī kolhozu pastāvēšana ir jāatzīst par nelikumīgu un šī likuma saturā ir jāparedz nevis brīvprātīga kolhozu pārveidošanas kārtība, bet gan viennozīmīgi noteikta kolhozu un valsts saimniecību likvidēšanas kārtība, paredzot tajā kolektivizācijas seku likvidēšanas kārtību.

(3) Ja pieņem, ka pašreizējās lauksaimniecībā esošās uzņēmējdarbības formas (gan kolhozi, gan padomju saimniecības) ir likumīgas, tad šo uzņēmumu pārveidošana nevar noritēt pēc vienas shēmas, jo kolhozos visa manta ir kolhoza biedru īpašums, bet padomju un citās valsts saimniecībās šādas kategorijas nav. Šajā gadījumā būtībā ir nepieciešami divi likumi:

+ Likums par valsts uzņēmumu pārveidošanas kārtību ;

+ Likums par kolektīvo saimniecību pārveidošanas kārtību.

Savukārt, ja gribam uzņēmumus pārveidot pēc vienas shēmas, kas, ievērojot lauksaimniecības uzņēmumu attīstības vēsturi, mūsaprāt, ir pieņemamāks, ir nepieciešams šajā likumā noteikt:

- kura valsts uzņēmumu manta pielīdzināma kolhozu mantai, (kura manta pakļaujama konversijai);

- kuri strādājošie pielīdzināmi kolhoza biedriem (kuri cilvēki var pretendēt uz sadalāmā īpašuma daļām).

- tālāko pārveidošanas kārtību noteikt vienotu kā kolhoziem.

Tāpēc likumā nepieciešams iekļaut pantus par valsts saimniecību pārveidošanas īpatnībām. Un savukārt nepamatota ir 9.2.4. pantā iekļautā norma.

Šajā kontekstā, mūsaprāt, nepamatota ir arī 9.2.3. pantā iekļautā norma par sociālās un ražošanas infrastruktūras objektu nodošanu vietējai pašpārvaldei.

(4) Ja lauksaimniecības uzņēmumu pārveidošana ir obligāta, (bet kolhoziem tā ir obligāta), tad nav nepieciešams izveidot speciālu iniciatoru grupu (3. pants), bet šis pienākums ar Likumu jāuzliek lauksaimniecības uzņēmumu līdzšinējai pārvaldes struktūrai (valdei, administrācijai). Savukārt, ja lēmuma pieņemšana par uzņēmuma pārveidošanu ir konkrētā uzņēmuma kompetencē, (kā tas varētu būt attiecībā uz valsts uzņēmumiem), nav pamatota 17.6. pantā iekļautā norma par obligātu kapitāla daļu noteikšanu. (Šāda kapitāla daļu pastāvēšana nav nepieciešama ne kolhozos, ne padomju saimniecībās). Tāpat šāda kapitāla daļu noteikšana nav nepieciešama gadījumos, ja uzņēmums pilnīgi likvidējas saskaņā ar to darbību pašlaik reglamentējošo normatīvo dokumentu.

(5) Ja konversijas procesā lauksaimniecībā jāaptver visi lauksaimniecībā pašlaik un arī kādreiz strādājošie, nav pamatotas 13. pantā iekļautās normas par fizisko personu īpašuma tiesībām uz kopējā kapitāla daļām, kur tiek noteikt³, ka vairumam (ar dažiem ierobežojumiem) kādreiz strādājušo tiek atņemtas īpašuma tiesības uz kapitāla daļām.

Savukārt, ja konversijas procesā jāaptver tikai pašlaik lauksaimniecības uzņēmumos strādājošie (esošie biedri), nav pamatota 10. pantā ietvertā norma par saimniekošanas rezultātā radītā kapitāla daļas noteikšanas kārtību. Šis kapitāls būtu sadalāms tikai starp jau iepriekš noteiktām fiziskām personām (kuru uzskaitījums varētu atbilst 13.2. pantam).

(6). Uzņēmumu pārveidošanas gaitā ir nepieciešams noteikt, kādā kārtībā un kādi kapitāli ir veidojami. Konkrētāk:

- vai visa uzņēmuma manta ieskaitāma jaundibinātās statūtsabiedrības statūtu fondā un tas ir sadalāms daļās (uz kuru pamat vēlāk izsniedzamas dalībnieka daļas apliecības vai akcijas, kuru nominālu summai ir obligāti jāatbilst statūtu fonda vērtībai) jeb,

- vai daļa no līdzšinējā uzņēmuma īpašuma ieskaitāma jaundibinātās sabiedrības rezerves fondā.

Bet jebkurā gadījumā 13.3. pantā paredzētā rezerves fonda veidošanās kārtība ir nepamatota. Turklāt rezerves fonds nevar būt pamatkapitāla daļa (5.3. pants).

Gadījumos, ja valsts pretendē uz kādu šobrīd pastāvošā lauksaimniecības uzņēmuma daļu, tad ir iespējams:

- šo mantu no uzņēmuma apsaimniekošanas izņemt, un valsts šīs mantas apsaimniekošanu uzņemas pati ar kādu savu institūtu starpniecību,

- atbilstoši sava kapitāla vērtībai valsts iegūst tiesības uz līdzdalību dibināmajā statūtsabiedrībā, iegūstot uzņēmuma statūtos paredzētās tiesības un pienākumus.

Tas pats attiecas uz juridiskām personām. Tāpēc 5.2. pantā paredzētā norma nav pamatota.

Likumā par sabiedrībām ar ierobežotu atbildību paredzēts, ka, ieguldot sabiedrības kapitālā daļu mantiskā veidā, šī manta ir novērtējuma pēc faktiskās (un nevis bilances vai atlikušās) vērtības. Tāpēc jau pārveidošanas gaitā būtu nepieciešama uzņēmuma mantas inventarizācija (pēc pārveidošanas brīdī pastāvošajām cenām un ievērojot faktisko nolietojumu). Tāpēc nav pamatotas 8.1. pantā iekļautās normas par uzņēmuma kopējā kapitāla noteikšanu. Bez tam ir jāprecizē, par kura uzņēmuma kapitālu šajā pantā tiek runāts- dibināmā (tad nav pamatota 8.3. pantā norma) jeb pārveidojamā uzņēmuma.

Papildus iepriekš teiktajam:

A. Likumprojekta 15. pantā nav noformulēts, par kādu uzņēmumu ir runāts - dibināmo vai pārveidojamo:

- ◆ ja par dibināmo, šis pants šajā likumā nav nepieciešams. Jaunā uzņēmuma iespējamai likvidācijai jānotiek saskaņā ar uz to attiecināmo likumdošanu;
- ◆ ja par pārveidojamo, šis pants ir nepamatots, jo esošie uzņēmumi ir jālikvidē saskaņā ar to darbību šobrīd reglamentējošo likumdošanu - statūtiem, Nolikumu vai tamlīdzīgi.

B. Balsttiesīgo nominālu nosaka ne tikai fiziskajām personām (17.2. pants), bet arī juridiskām- jebkuram kapitāla daļas īpašniekam. Tā minimumu nedrīkst ierobežot dotais likums, bet tā ir tikai jaundibināmās statūsabiedrības kompetence.

C. Dotajā likumprojektā nav paredzēta iespēja, ka dibināšanas sapulcē netiek savākts lēmuma par dibināšanu pieņemšanai nepieciešamais balsu skaits. Vai līdz šim bijušais lauksaimniecības uzņēmums tad tiek likvidēts noteiktajā kārtībā, jeb ir kādi citi atrisinājuma ceļi.

D. Likumprojektā nav paredzēts mehānisms, kā panākt katra īpašnieka kapitāla daļas atbilstību daļas nominālam.

E. 14 pantā paredzētās tiesības sākotnēji apvienotā kapitāla daļas īpašnieki var iegūt tikai gadījumā, ja kolektīvizētā manta tiek atzīta par nelikumīgi atsavinātu vai ja to paredz jaundibinātās sabiedrības statūti.

Latvijas ARK ekonomikas ZPI

zin. līdzstr. **A.Miglavs**

sektora vadītājs **R.Zīle**